HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

השתא דמרחקי מהדדי אהני לרבויי עבודת כוכבים דדמי ליה בכל מילי ור' אליעזר דריש ריבויי ומיעוטי והומת ותלית רבוי כי קללת מיעוט אי הוו מקרבי להדדי לא הוו מרבינן אלא עבודת כוכבי' דדמי לה בכל מילי השתא דמרחקי מהדדי אהני לרבויי שאר הנסקלין: האיש [א]תולין וכו': מ"ט דרבנן [ב]אמר קרא [1]ותלית אותו אותו ולא אותה ור' אליעזר אותו בלא כסותו ורבנן אין הכי נמי אלא אמר קרא [1]וכי יהיה באיש חטא איש ולא אשה ור' אליעזר האי וכי יהיה באיש מאי דריש ביה אמר ריש לקיש ההוא למעוטי בן סורר ומורה והתניא בן סורר ומורה נסקל ונתלה דברי ר' אליעזר אלא אמר רב נחמן בר יצחק לרבות בן סורר ומורה מאי טעמא דאמר קרא וכי יהיה באיש חטא איש ולא בן חטא מי שעל חטאו נהרג יצא בן סורר ומורה שעל שום סופו נהרג הוי מיעוט אחר מיעוט [ג]ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות: אמר להן רבי אליעזר והלא שמעון בן שטח תלה נשים כו': [ד]אמר רב חסדא לא שנו אלא בשתי מיתות אבל במיתה אחת דנין והא מעשה דשמעון בן שטח דמיתה אחת הואי וקא אמרו ליה דאין דנין אלא אי איתמר הכי איתמר לא שנו אלא במיתה אחת כעין שתי מיתות והיכי דמי כגון שתי עבירות [א]אבל במיתה אחת ועבירה אחת דנין מתיב רב אדא בר אהבה [ה]אין דנין שנים ביום אחד ואפילו בנואף ונואפת תרגמא רב חסדא [ב]בבת כהן ובועלה °או בבת כהן וזוממי זוממיה (א) [ו]תניא ר"א בן יעקב אומר [ג]שמעתי שבית דין מכין ועונשין שלא מן התורה ולא לעבור על דברי תורה אלא כדי לעשות סייג לתורה ומעשה באחד שרכב על סוס בשבת בימי יונים והביאוהו לבית דין וסקלוהו לא מפני שראוי לכך אלא שהשעה צריכה לכך שוב מעשה באדם אחד שהטיח את אשתו תחת התאנה והביאוהו לבית דין והלקוהו לא מפני שראוי לכך אלא שהשעה צריכה לכך:

מתני' [ד]כיצד תולין אותו משקעין את הקורה בארץ והעץ יוצא [ז] ומקיף שתי ידיו זו על גב זו ותולה אותו רבי יוסי אומר הקורה מוטה על הכותל ותולה אותו כדרך שהטבחין עושין ומתירין אותו מיד [ה]ואם לן עובר עליו בלא תעשה שנאמר [2]לא תלין נבלתו על העץ כי קבר תקברנו כי קללת אלהים תלוי וגו' כלומר מפני מה זה תלוי מפני שבירך את השם ונמצא שם שמים מתחלל [ח] אמר רבי מאיר בשעה שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת [ט] קלני מראשי קלני מזרועי אם כן המקום מצטער על דמן של רשעים שנשפך קל וחומר על דמן של צדיקים ולא זו [י]בלבד אמרו אלא [ו]כל המלין את מתו עובר בלא תעשה [כ]הלינהו לכבודו להביא לו ארון ותכריכים אינו עובר עליו [ז]ולא היו קוברין אותו בקברות אבותיו אלא [ל]שתי בתי קברות היו מתוקנין לבית דין אחת לנהרגין ולנחנקין ואחת לנסקלין ולנשרפין נתעכל הבשר מלקטין את העצמות וקוברין אותן במקומן [מ] [ח]והקרובים באים ושואלים בשלום הדיינין ובשלום העדים כלומר שאין בלבנו עליכם שדין אמת דנתם

ולא

אהני לרבויי עכו"ס. הך הרחקה שהרחיקס זה מזה למימרא דאין דנין אותו בכלל ופרט אהני לרבויי עכו"ס הואיל ודמיא לפרטא בכל מילי שכופר בעיקר כמותו: **כי קללת.** מיעט את הרבוי ולימדך שלא תרבה בו את הכל אלא זה והדומה לו וכי דרשינן הכי היכא דמיקרבן להדדי אבל היכא דרחקן זה מזה אהני דלא תמעטיה בהאי מיעוטא כשאר מיעוטין אלא מידי דלא דמי ליה במידי כגון שאר מיתות ב"ד אבל שאר נסקלין דדמו ליה מיהת דבסקילה כמותן לא תמעט מיניה ומהכא תיפשוט לך בכל דוכתא דאיכא כלל ופרט וכלל דמאן דדריש ליה בכללי ופרטי אינו מרבה אלא כעין הפרט ומאן דדריש ליה בריבוי ומיעוט אמרינן ריבה הכל ולא מיעט אלא דבר אחד משום טעמא דפרישית לעיל[י] הוא דפרט לשון פירוש הלכך כלל ופרט וכלל אי אתה דן להביא ע"י הכלל האחרון אלא כעין הפרט שאילמלא לא בא כלל האחרון הייתי אומר הפרט הוא פירושו של כלל ואין בכלל אלא מה שבפרט ואפי' הדומה לו לא תלמוד ממנו אלא סתם ואח"כ פירש ובא ללמדך שאין בסתם אלא הפירוש הלכך כי אתא כללא בתרא אהני לרבויי כעין הפרט ותו לא ומאן דדריש ליה בריבויי ומיעוטי אמר לך המיעוט אינו פירושו של סתם אלא מיעט ריבויא שלא יהא הכל במשמע ואי נמי לא אתא כללא בתרא הייתי שומע מן המיעוט כל הדומין למיעוט שלא בא המיעוט למעט אלא מאי דלא דמי ליה הלכך כי חזר וריבה ריבה הכל ולא מתמעט מן המיעוט אלא דבר אחר[ס] שלא תראה בו שום רמז דומה [ע] לפרט: **ורבי אליעזר.** אמר לך האי אותו דתלייה נמי אותו בלא כסותו אשמעינן ולא למעוטי אשה: **למעוטי בן סורר ומורה.** דאע"ג דבסקילה אתא קרא למעוטי דכתיב איש ובן סורר ומורה לא הוי איש דאם היה ראוי להוליד לא היה נידון דכתיב (דברים כא) בן: **מאי טעמא.** כלומר היכי משמע מיניה ריבויא: **בן סורר ומורה.** לא חטא כדתנן בפ' בן סורר ומורה (לקמן דף עב.) וכי מפני שאכל זה תרטימר בשר ושתה חצי לוג יין אמרה תורה יסקל אלא הגיעה תורה לסוף דעתו סופו מגמר נכסי אביו ומבקש לימודו ואינו מוצא ועומד בפרשת דרכים ומלסטם את הבריות כו': **ואין מיעוט אחר מיעוט כו'.** כלומר מדה היא בתורה: **מיתה אחת דנין.** דטעמא משום דלא אפשר לעיוני בתרווייהו הוא: **מיתה אחת כעין שתי מיתות.** כגון שתי עבירות שאין דומות והן מיתה אחת כגון שבת וע"ז וכ"ש שתי מיתות ממש: **אבל מיתה אחת ועבירה אחת.** כגון שתיהן בחילול שבת שתיהן בנערה המאורסה דנין. ושמונים נשים לאו עבירה אחת היו דאיכא באוב ואיכא בידעוני והכתוב חלקן בשתים ושמעון בן שטח לצורך שעה עשה: **ואפי' נואף ונואפת.** דמיתה ועבירה אחת: **תרגמא רב חסדא.** להא דרב אדא: **בבת כהן.** ארוסה או נשואה: **ובועלה.** דהיא בשריפה אבל בועלה נידון כשאר בועל בת ישראל דבועל ארוסה בסקילה ובועל נשואה בחנק דכתיב (ויקרא כא) היא באש תשרף היא ולא בועלה היא ולא זוממיה: **או בבת כהן וזוממי זוממיה.** שהיא והן נהרגין ולא במיתה אחת דהיא בשריפה והן במיתת הבועל כגון באו עדים והזימו את הראשונים וחייבום מיתת הבועל ולא מיתתה דכתיב (דברים יט) כאשר זמם לעשות לאחיו ולא לאחותו כדאמר באלו הן הנחנקין (לקמן דף נ.) ובאו שנים אחרים והזימו המזימים נמצאת היא חייבת שריפה ע"פ הראשונים והמזימים את הראשונים בחנק שהיו באין לחייבן בה והיינו מיתת הבועל: **שמעתי.** מרבותי: **שב"ד.** מותרין להיות מכין מלקות ועונשין עונש של מיתה שלא מן התורה: **ולא.** שיתכוונו לעבור על ד"ת לבוד מלבם חיוב מיתה לשאינו חייב אלא מפני צורך השעה: **לעשות סייג.** גדר: **לא שראוי לכך.** דשבות בעלמא הוא מדרבנן: **אלא שהשעה צריכה לכך.** מפני שהיו פרוצים בעבירות שהיו רואין לוחכן של ישראל שהיונים הם גוזרים עליהם גזירות והיו מצות בזויות בעיניהם: **הטיח.** בא עליה: **תחת התאנה.** מקום גלוי: **מתני' משקעין.** נועצין: **והעץ יוצא.** ממנו כמין יתד הוא ענף יוצא מן הקורה סמוך לראשה: **ומקיף.** סומך לו זו אצל זו כמו (חולין דף ז.) שלא מן המוקף סמוך וכמו מקפת וקורא לה שם (טבול יום פ"ד מ"ב) לשון קירוב: **ותולה אותו.** בידו[פ]: **מוטה על הכותל.** לא היתה נעוצה בארץ אלא ראשה אחד על הארץ וראשה אחד סמוך על הכותל: **שם שמים מתחלל.** שמזכירין שזה בירכו: **שאדם מצטער.** שפורענות באה עליו בעונו: **מה לשון אומרת.** באיזה לשון היא קובלת ומתנודדת עליו: **קלני מראשי.** כמו שהאדם שיגע ועיף אומר ראשי כבד עלי וזרועי כבד עלי. והיינו קללת קל לית אני איני קל [ע"ב]: **ולא זו בלבד.** בלא תעשה אלא כל מתים הלנתן בלא תעשה הוא כדיליף בברייתא [שם] מריבויא דתקברנו: **ולא היו קוברין אותו בקברות אבותיו.** לפי שאין קוברין רשע אצל צדיק כך מפרש לה בגמ' [מז.]: **שתי קברות.** בגמ' [שם] מפרש טעמא דהלכה למשה מסיני שנים ולא ארבעה: **נתעכל הבשר.** כבר נתכפר במיתתו ובזיונו מלקטין את העצמות וקוברין בקברות אבותיו:

ולא

השתא דמרחקי מהדדי. והא דאמרי' (ב) מנחות (נה:) כלל ופרט המרוחקין זה מזה אין דנין אותו בכלל ופרט לאו דאין דנין כלל אלא דנין בכלל ופרט ואהני לרבויי מידי כי הכא דאהני לרבויי עכו"ס[צ]:

אותו בלא כסותו. ואף על גב דמשעת סקילה היה ערום ס"ד שילבישוהו בשעת תלייה:

שתי עבירות. ומעשה דשמעון בן שטח יש בעלת אוב וידעוני ויש חובר חבר ושאר מכשפות:

תלישה

מסורת הש"ס

א) נ"ל נתלה. רש"ל, ב) [סוטה כג:], ג) [יומא מג. וש"נ], ד) לעיל לה., ה) [תוספתא פ"ז ע"ש ותוספתא דנגעים פרק א ע"ש], ו) יבמות צ:, ז) [בסדר המשנה ממנה], ח) [חגיגה טו:], ט) [בסדר המשנה כביכול], י) [בסדר המשנה ל"ג מלת אמרו], כ) [לקמן מז.], ל) [יבמות מז:], מ) [שמחות פ"ב], נ) [מה: ד"ה ורבי], ס) [בס"א: אחד], ע) נ"א למיעוט, פ) [בידיו רש"ל], צ) [וע"ע תוס' ב"ק פה. ד"ה כלל ותוס' מנחות נה: ד"ה כלל ותוספות פסחים ו: ד"ה אבל],

◆

גליון הש"ס

גמ' או בבת כהן וזוממי זוממיה. עיין מכות דף ב ע"א תוס' ד"ה זוממי:

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' בבת כהן וזוממי זוממיה. נ"ב עי' במכות ד"ב ע"א בתוס' ד"ה זוממי בת כהן וכו' דהיינו היכא דליכא דין מיתה בבועל: (ב) תוס' ד"ה השתא וכו' והא דאמרינן. נ"ב בב"ק דף פ"ה ע"א:

◆

מוסף רש"י

אלא בשתי מיתות. הוא דאין דנין, לפי שאין זו דומה לזו וצריך למצוא טעם לדבריהם כאן וכאן ואתי לאקלקולי שמא לא יחפשו ככל הצורך, **אבל במיתה אחת.** ועבירה אחת, דנין (לעיל לה.). **שרכב על סוס בשבת.** ואלו הן משום שבות לא עולין באילן ולא רוכבין על גבי בהמה (יבמות צ: ע"פ ביצה לו:). **וסקלוהו.** כמחלל שבת גמור (שם). **שהשעה צריכה לכך.** היתה עת צרה והיו פרוצין בעבירות (שם). **קלני מראשי קלני מזרועי.** כי קללת אלהים תלוי, קל לית, איני קל, ולישנא מעליא כינה הדבר כלפי מעלה, קלני מזרועי, כבד אני מזרועי שיצרתי זה שמת בעונו (חגיגה טו:). **אחת לנהרגין ולנחנקין.** שאין מיתתן חמורה ואינם רשעים כל כך, **ואחת לנסקלין ולנשרפין.** שהרשיעו בעבירות חמורות (יבמות מז:).

◆

רבינו חננאל

שבפרט מקלל לבדו אין זולתו לא וכיון דמרחקי הפרט מן הכלל אהני לרבוי עובד עבודה זרה כי נתלה דדמי ליה למקלל בכל דבר ששניהן כופרין הן בעיקר ושניהן בסקילה ור' אליעזר היה דורש התורה רבויי ומעוטי והומת ותלית ריבה כל מומת לתלייה כי קללת אלהים תלוי מיעט כל מומת מלהתלות אלא המקלל בלבד ואי הוה ריבוי בהדי מיעוט בקרוב הוה ממעטי כל מומתין מתליה זולתי עובד ע"ז דדמי ליה בכל מילי. השתא דמרחקי אהני ריחוקייהו לרבויי שאר הנסקלין: **האיש** נתלה ולא האשה נתלית שנאמר וכי יהיה באיש חטא משפט מות והומת ותלית אותו על עץ ור' אליעזר דרש הכי כי יהיה באיש חטא איש ולא בן למעוטי בן סורר ומורה חטא מי שעל סופו נהרג כמפורש בענין בן סורר ומורה הוי מיעוט אחר מיעוט לרבות ומרבה בן סורר ומורה להתלות. אמר ר' אליעזר מעשה בשמעון בן שטח שתלה נשים באשקלון אמרו לו משם ראיה והלא אין דנין שנים ביום אחד והוא דן שמונים ביום אחד אמר רב חסדא לא

עין משפט נר מצוה

כז א ב מיי' פי"ד מהל' סנהדרין הלכה י וסמג עשין קב:

כח ג מיי' פכ"ד שם הלכה ד סמג שם ולאוין רח טור שלחן ערוך חושן משפט סימן ב [וברב אלפס עוד בב"ק פ"ט דף לו. וביבמות פ"י דף לב.]:

כט ד ה מיי' פט"ו מהלכות סנהדרין הלכה ז סמג עשין קג:

ל ו מיי' שם הלכה ח ופ"ד מהלכות אבל הלכה ח סמג לאוין קלג טוש"ע יו"ד סימן שמ סעיף א:

לא ז מיי' פי"ד מהל' סנהדרין הלכה ט ופ"א מהל' אבל הלכה ט סמג עשין קב:

לב ח מיי' פי"ג מהל' סנהדרין הלכה ו סמג עשין לח:

◆

תורה אור השלם

1. וְכִי יִהְיֶה בְאִישׁ חֵטְא מִשְׁפַּט מָוֶת וְהוּמָת וְתָלִיתָ אֹתוֹ עַל עֵץ: דברים כא כב

2. לֹא תָלִין נִבְלָתוֹ עַל הָעֵץ כִּי קָבוֹר תִּקְבְּרֶנּוּ בַּיּוֹם הַהוּא כִּי קִלְלַת אֱלֹהִים תָּלוּי וְלֹא תְטַמֵּא אֶת אַדְמָתְךָ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה: דברים כא כג

◆

רבינו חננאל (המשך)

שנו שאין דנין שנים ביום א' אלא במיתה אחת כעין שתי מיתות והוא כגון זכר ונערה מאורסה שהן שתי עבירות ואע"פ ששניהן במיתה אחת בסקילה כיון ששתי עבירות הן אין דנין אותן אבל במיתה אחת ועבירה אחת כגון עשרה באו על עשרה זכרים דנין אותן כולן ביום אחד ומותיב עליה רב אדא בר אהבה אין דנין ביום אחד אפי' נואף ונואפת ופריק רב חסדא בבת כהן א) ואשת ישראל ובועלה שהיא בשריפה ובועלה בחנק או בת כהן וזוממי זוממיה פי' כגון שהעידו שזינתה ונתחייבה שריפה באו עדים והזימום נהרגין הזוממין והיא ניצולת באו אחרים והעידו המזימין ונמצאו הראשונים שהעידו כי זינתה עדי אמת ונתחייבה היא והמזימין לראשונים מיתה היא בשריפה והן בחנק: **תניא** א"ר אלעזר שמעתי שב"ד מכין ועונשין שלא מן התורה לעשות סייג לתורה ומעשה באחד שרכב על סוס בשבת וסקלוהו ב"ד לא מפני שראוי לסוקלו אלא לעשות סייג שהשעה היתה צריכה לכך. ותקח את (הבגד) [השק] ותטהו לה אל הצור (ש"ב כא) מלמד שהיתה מצדקת הדין ואומרת הצור תמים פעלו אמר בש"ר אושעיא גדול קדוש השם מחלול השם בחלול השם ב) כתיב והמה הומתו בימי קציר בתחלת קציר שעורים וכתיב מתחלת קציר עד נתך מים עליהם מן השמים וגו' שהוא מתחלת קציר שעורים מלמד שהיו תלויין מט"ז בניסן עד זמן הרביעה בי"ז במרחשוון והיו עוברים ושבים אומרים מפני מה תלויין כל כך והיו אומרים להן מפני שפשטו ידיהם בגרים והלא דברים ק"ו ומה הללו שאינן גרי צדק כך גרי אמת עאכ"ו הרבה גרים נתגיירו באותו זמן ובקידוש השם כתיב לא תלין נבלתו תני המעביר ארון ממקום למקום אין בו משום ליקוט עצמות איזהו ליקוט עצמות המלקט עצם עצם משיתאכל הבשר תני לקוט עצמות אין אומרים עליהם קנים ונהי ולא ברכת אבלים ולא תנחומי אבלים אלו הן ברכת אבלים שאומר בכוסות. תנחומי אבלים הן שאומרים בשורה אבל אומר עליהם

א) לע"ק דלענין מה כתב רבינו ואשת ישראל הלא בבת כהן אין נ"מ כלל אם נשאת לישראל או לכהן: ב) בירושלמי לפנינו כאן ובקדושין פ"ד הלשון להיפך בחילול השם כתיב לא תלין נבלתו ובקידוש השם כתיב והמה הומתו וגו' ועי' בבבלי יבמות דף ע"ט:

SHAS MOZNAIM